

PERIODICKÁ TLAČ NA SLOVENSKU V ROKOCH 1997–1999

LÍVIA PETRÁNSKA

Kľúčové slová : systém periodickej tlače – vývoj – typologická štruktúra periodik

Budúcnosť patrí regiónom, a teda aj regionálnej tlači. Súčasnosť na tomto poli je stále vo vývoji. Zmeny vlastníckych vzťahov v jednotlivých vydavateľstvách periodickej tlače priniesli so sebou nové koncepcie, nové tituly časopisov a novín, a predpokladáme, že prinesú aj nové denníky alebo ďalšie mutácie už existujúcich regionálnych denníkov.

Vývoj periodickej tlače, najmä regionálnej a lokálnej, a snaha priblížiť sa k typológiám používaným v štátoch Európskej únie a európskych inštitúciách viedla pracovníkov NCMK k prehodnoteniu predchádzajúcej typologickej štruktúry, ktorá sa používala od roku 1992 do roku 1997. Nová typologická štruktúra vytvorená v roku 1997 vychádza z poznania existujúceho stavu periodickej tlače na Slovensku a typologických skupín, ktoré používa vo svojich štatistikách UNESCO. Nebolo možné prevziať ju automaticky, pretože u nás neexistuje rovnaká štruktúra tlačových médií ako v krajinách EÚ. Trendy svedčia o približovaní sa tomuto stavu a v budúcnosti možno očakávať objavenie sa ďalších nových druhov periodík, ktoré sú už u nich roky udomácnené. V tomto zmysle NCMK považuje súčasne používanú typológiu za aktuálnu, nie nemennú, ktorá sa môže časom prehodnotiť podľa toho, ako sa bude vyvíjať trh periodickej tlače na Slovensku.

Celkový vývoj počtu titulov periodickej tlače u nás od roku 1989 do roku 1999 dokumentuje tabuľka 1. Najväčší nárast v tomto období dosiahla regionálna a lokálna tlač – o 266,4 %, pričom lokálne periodiká zaznamenali v rokoch 1997 až 1999 väčší nárast v počte titulov (o 16,5 %) než regionálne (o 10,5 %). Počet ústredne registrovaných periodík v rokoch 1989–1999 vzrástol o 235,4 % a v kategórii denníky z 12 na 22 titulov v roku 1999, čo predstavuje zvýšenie o 83,3 %.

Tabuľka 1
Vývoj počtu titulov periodickej tlače v rokoch 1989–1999

	Denníky	Ústredné a nadregionálne	Regionálne	Lokálne	Spolu
1989	12	192	122 *		326
1990	17	293	182 *		492
1991	18	341	174 *		533
1992	19	385	293 *		697
1993	20	414	319 *		753
1994	20	465	302 *		787
1995	20	498	353 *		871
1996	19	526	395 *		940
1997	20	532	124	266	942
1998 apríl	19	603	122	290	1 034
1998 október	20	641	128	305	1 094
1999	22	644	137	310	1 113

* údaj je spoločný za regionálnu aj lokálnu tlač

Tabuľka 2 podrobnejšie dokumentuje vývoj periodickej tlače v rokoch 1997 až 1999, keď došlo k najvýraznejším kvantitatívnym zmenám v kategórii regionálnej tlače. Jej počet vzrástol len nepatrne (o 10,5%), ale celkový náklad časopisov sa zvýšil na 2 476 900 výtlačkov, čo predstavuje nárast o 67,1 %, a jej priemerný náklad vzrástol o 50,8 %.

Najvyšší nárast v počte titulov (644) zaznamenali ústredné časopisy (o 21,1 %) a ich celkový náklad vzrástol o 22,9 %. Počet časopisov s lokálnou pôsobnosťou sa zvýšil o 16,5 %, ale celkový náklad stúpil o 21,6 %.

Tabuľka 2

Vývoj počtu titulov, celkových a priemerných nákladov všetkých periodík v rokoch 1997–1999 (náklad je uvedený v tisícoch výtlačkov)

		Denníky	Ústredné a nadregionálne	Regionálne	Lokálne	Spolu
1997	Počet	20	532	124	266	942
	Náklad	1 011,5	9 115,6	1 482,6	2 606,9	14 216,6
	Priemerný náklad	50,6	17,1	12,0	9,8	15,1
1998 apríl	Počet	19	603	122	290	1 034
	Náklad	918,1	10 754,0	1 955,0	3 015,7	16 642,9
	Priemerný náklad	48,3	17,8	16,0	10,4	16,1
1998 október	Počet	20	641	128	305	1 094
	Náklad	918,1	11 050,1	2 023,5	3 359,2	17 350,9
	Priemerný náklad	45,9	17,2	15,8	11,0	15,9
1999	Počet	22	644	137	310	1 113
	Náklad	1 009,5	11 206,4	2 476,9	3 171,1	17 863,9
	Priemerný náklad	45,9	17,4	18,1	10,2	16,1

Počet denníkov sa v období rokov 1989–1999 síce zvýšil o 83,3 %, avšak celkový náklad sa znížil o 23,4 % a priemerný náklad dokonca o 58,2 %. Tabuľka 3 mapuje stav k máju 1999 a do konca tohto roka predpokladáme ešte výrazné zmeny v oblasti regionálnych denníkov. Viaceré vydavateľstvá periodickej tlače (skupina VMV a Vydavateľstvo Lúč, a. s.) sú aktívne a v najbližšom čase plánujú vydať niekoľko nových titulov. Tým pravdepodobne zabezpečia titulmi územia (podľa našich informácií najmä východné Slovensko), v ktorých denníky či večerníky doteraz nevychádzali.

V druhej polovici roka 1997 pracovníci NCMK vytvorili nasledujúcu typologickú štruktúru periodík, ktorá zodpovedá súčasnému stavu tlačových médií na Slovensku:

I. Periodická tlač pre širokú verejnosť

1. Univerzálne (spoločensko-politicko-ekonomické)
2. Kultúrne a umelecké
3. Populárno-odborné
4. Programové
5. Zábavné (krížovky)
6. Rodinné
7. Ženské
8. Detské a mládežnícke
9. Športové a pre turistiku
10. Cirkevné a náboženské
11. Pre zahraničnú verejnosť

12. Inzertné

13. Erotické
14. Iné

II. Periodická tlač pre špecifické skupiny čitateľov

1. Odborné
2. Vedecké
3. Profesionálnych skupín a občianskych združení
4. Podnikové a firemné
5. Školské
6. Iné

Tabuľka 3

Vývoj počtu titulov, celkových a priemerných nákladov denníkov v rokoch 1989–1999 podľa územného členenia (náklad je uvedený v tisícoch výtlačkov)

		Ústredné a nadregionálne	Regionálne	Lokálne	Spolu
1989	Počet	7	3	2	12
	Náklad	1 066,9	166,6	85,2	1 318,7
	Priemerný náklad	152,4	55,5	42,6	109,9
1990	Počet	11	3	3	17
	Náklad	1 149,7	148,4	101,8	1 399,9
	Priemerný náklad	104,5	49,5	33,9	82,3
1991	Počet	11	3	4	18
	Náklad	1 038,2	125,2	112,5	1 275,9
	Priemerný náklad	94,4	41,7	28,1	70,9
1992	Počet	13	3	3	19
	Náklad	1 163,6	129,5	83,4	1 376,5
	Priemerný náklad	89,5	43,2	27,8	72,4
1993	Počet	12	4	4	20
	Náklad	1 040,5	10,5	83,2	1 134,2
	Priemerný náklad	86,7	2,6	20,8	56,7
1994	Počet	12	4	4	20
	Náklad	988,8	97,6	80,6	1 167,0
	Priemerný náklad	82,4	24,4	20,1	58,3
1995	Počet	11	4	5	20
	Náklad	873,6	91,7	85,2	1 050,5
	Priemerný náklad	79,4	22,9	17,0	52,5
1996	Počet	10	5	4	19
	Náklad	820,0	113,8	55,0	988,8
	Priemerný náklad	82,0	22,8	13,8	52,0
1997	Počet	11	4	5	20
	Náklad	829,5	112,0	70,0	1 011,5
	Priemerný náklad	75,4	28,0	14,0	50,6
1998 apríl	Počet	13	2	4	19
	Náklad	840,3	46,0	31,8	918,1
	Priemerný náklad	64,6	23,0	7,9	48,3
1998 október	Počet	13	3	4	20
	Náklad	840,3	46,0	31,8	918,1
	Priemerný náklad	64,6	15,3	7,9	45,9
1999	Počet	13	5	4	22
	Náklad	885,0	77,0	47,5	1 009,5
	Priemerný náklad	68,1	15,4	11,9	45,9

Toto členenie sa týka aj regionálnej a lokálnej tlače, čo je veľkou zmenou, pretože predchádzajúce delenie ju triedilo na: 1. Regionálnu, 2. Mestskú a miestnu, 3. Podnikovú a 4. Inzertnú. Vývoj v oblasti regionálnej a lokálnej tlače pokročil natoľko, že aj pri nej je opodstatnené používať túto štruktúru.

V zmysle približovania sa k štatistike UNESCO došlo k prehodnoteniu skupín periodík aj z hľadiska ich periodicity. Ustúpilo sa od predchádzajúceho členenia na

1. Denníky, 2. Týždenníky, 3. Dvojtyždenníky, 4. Mesačníky a 5. Časopisy s nižšou periodicitou a začalo sa používať členenie na: 1. Denníky, 2. Týždenníky, 3. Dvojtyždenníky, 4. Mesačníky, 5. Dvojmesačníky, 6. Štvrtročníky a 7. Časopisy s inou periodicitou (vychádzajúce dvakrát alebo trikrát do roka). Na porovnanie možno napríklad uviesť, že nebolo adekvátne skutočnosti vytvoriť skupinu denníkov vychádzajúcich dva alebo trikrát do týždňa (čo je bežné v krajinách EÚ), pretože na Slovensku vychádza s touto periodicitou len Avízo – inzertný denník. Postupom času sa dá predpokladať, že so vstupom zahraničných vydavateľských domov periodickej tlače bude snaha obohatiť trh u nás aj o túto kategóriu novín. Prekážkou by však mohla byť slabá kúpyschopnosť obyvateľstva, ktorá bude determinovať aj iné ekonomické oblasti spoločnosti.

Tabuľka 4

Počet titulov, výška celkových a priemerných nákladov periodickej tlače na Slovensku v roku 1999 podľa periodicity a územného členenia (náklad je uvedený v tisícoch výtlačkov)

Periodicita		Ústredné a nadregionálne	Regionálne	Lokálne	Spolu
Týždenníky	Počet	51	70	18	139
	Náklad	2 364,9	1 083,2	348,4	3 796,5
	Priemerný náklad	46,4	15,5	19,4	27,3
Dvojtyždenníky	Počet	48	22	39	109
	Náklad	794,2	399,4	854,2	2 047,7
	Priemerný náklad	16,5	18,2	21,9	18,8
Mesačníky	Počet	246	22	147	415
	Náklad	4 544,2	583,2	1 794,8	6 922,2
	Priemerný náklad	18,5	26,5	12,2	16,7
Dvojmesačníky	Počet	118	12	34	164
	Náklad	986,3	314,8	63,0	1 364,0
	Priemerný náklad	8,4	26,2	1,9	8,3
Štvrtročníky	Počet	147	6	46	199
	Náklad	1 846,6	79,6	60,5	1 986,7
	Priemerný náklad	12,6	13,3	1,3	10,0
Iná periodicita	Počet	34	5	26	65
	Náklad	670,2	16,7	50,3	737,2
	Priemerný náklad	19,7	3,3	1,9	11,3
Spolu	Počet	644	137	310	1 091
	Náklad	11 206,4	2 476,9	3 171,1	16 854,3
	Priemerný náklad	17,4	18,1	10,2	15,4

Tendencie vývoja ukazujú, že od roku 1997 najviac vzrástol počet časopisov so štvrtročnou periodicitou (o 35,4 %) a s malou odchýlkou ich nasledujú dvojmesačníky (o 34,4 %). Menší nárast zaznamenali dvojtyždenníky (o 14,7 %), mesačníkov pribudlo len o 13,4 % a najmenší pohyb smerom nahor zaznamenali v sledovanom období týždenníky (o 11,2 %). Zaujímavé výsledky sú v skupine titulov s periodicitou dva až trikrát do roka (iná periodicita). Tu počet titulov síce poklesol (o 3 %), ale celkový náklad týchto časopisov stúpol o 450 %, čo bolo spôsobené len niekoľkými

titulmi, ktoré vychádzajú vo vysokom náklade. Podstatne nižší nárast celkového nákladu mali štvrtročníky (o 54,3 %), nasledovali dvojtýždenníky (nárast o 45,7 %) a dvojmesačníky (o 32,7 %). Hodnota celkového nákladu mesačníkov v tomto čase vzrástla len o 25,4 % a týždenníky zaznamenali dokonca pokles (o 0,9 %). (Pozri tabuľku 5.)

Tabuľka 5

Počet titulov, výška celkových a priemerných nákladov periodickej tlače na Slovensku v rokoch 1997–1999 podľa periodicity (náklad je uvedený v tisícoch výtlačkov)

Periodicita		1997	1998	1999	Index 1997 = 100
Týždenníky	Počet	125	141	139	111,20
	Náklad	3 831,4	3 941,6	3 796,5	99,09
	Priemerný náklad	30,7	28,0	27,3	88,93
Dvojtýždenníky	Počet	95	96	109	114,74
	Náklad	1 405,0	1 639,5	2 047,7	145,74
	Priemerný náklad	14,8	17,1	18,8	127,03
Mesačníky	Počet	366	389	415	113,39
	Náklad	5 519,2	6 284,9	6 922,2	125,42
	Priemerný náklad	15,1	16,2	16,7	110,60
Dvojmesačníky	Počet	122	151	164	134,43
	Náklad	1 027,9	1 491,7	1 364,0	132,70
	Priemerný náklad	8,4	9,9	8,3	98,81
Štvrtročníky	Počet	147	182	199	135,37
	Náklad	1 287,8	1 675,5	1 986,7	154,27
	Priemerný náklad	8,8	9,2	10,0	113,64
Iná periodicita	Počet	67	56	65	97,01
	Náklad	133,8	691,5	737,2	550,97
	Priemerný náklad	2,0	12,3	11,3	565,00
Spolu	Počet	922	1 015	1 091	118,33
	Náklad	13 205,1	15 724,8	16 854,3	127,63
	Priemerný náklad	14,3	15,5	15,4	107,69

Na základe tabuľky 6 možno vyčítať, ako na Slovensku celkovo vyzerá trh periodík v roku 1999 členený podľa typológie a periodicity. Uvedené čísla zahŕňajú údaje za všetky noviny a časopisy bez územného členenia, t. j. za ústrednú a nadregionálnu, regionálnu i lokálnu tlač. Najväčší prírastok v počte titulov od roku 1997 zaznamenala typologická skupina časopisov určených profesijným skupinám a občianskym združeniam (o 250 %), nasleduje skupina školských časopisov (o 100 %) a v neposlednom rade aj počet programových časopisov vzrástol o 40 %.

Tieto zmeny sú dobre viditeľné v publikácii, ktorú vydáva NCMK každý rok pod názvom *Adresár médií Slovenskej republiky*. V roku 1997 je zostavený ešte podľa predchádzajúcej štruktúry, ale od roku 1998 sú údaje publikované podľa nových kritérií. Bez tejto databázy, ktorá globálne mapuje trh periodickej tlače u nás, by napríklad nebolo možné zodpovedne vyplniť niektoré medzinárodné štatistiky a dotazníky za Slovenskú republiku.

Tabuľka 6

Počet titulov, výška celkových a priemerných nákladov periodickej tlače na Slovensku v roku 1999 podľa typológie a periodicity (náklad je uvedený v tisícoch výtlačkov)

Typológia	Týždenníky			Dvojtyždenníky			Mesačníky			Dvojmesačníky			Štvrťročníky			Iná periodicita			Spolu			
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
Periodiká pre širokú verejnosť																						
Univerzálne	78	935,6	12,0	25	303,7	12,1	97	343,5	3,5	24	37,4	1,6	41	68,4	1,7	19	30,0	1,6	284	1 718,6	6,1	
Kultúrne a umelecké	2	9,0	4,5	2	2,8	1,4	28	161,3	5,8	8	58,8	7,4	10	31,9	3,2	4	6,5	1,6	54	270,4	5,0	
Populárno-odborné	3	85,0	28,3	6	23,5	3,9	17	207,5	12,2	12	63,2	5,3	7	34,4	4,9	2	0,4	0,2	47	414,0	8,8	
Programové	3	645,0	215,0	2	70,0	35,0	1	10,0	10,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	6	725,0	120,8	
Zábavné (križovky)	0	0,0	0,0	3	135,0	45,0	16	463,5	29,0	1	43,0	43,0	5	188,0	37,6	0	0,0	0,0	25	829,5	33,2	
Rodinné	5	402,0	80,4	2	150,0	75,0	8	456,0	57,0	3	106,0	35,3	1	25,0	25,0	0	0,0	0,0	19	1 139,0	59,9	
Detské a mládežnícke	0	0,0	0,0	1	25,0	25,0	25	635,6	25,4	6	132,1	22,0	5	28,5	5,7	0	0,0	0,0	37	821,2	22,2	
Športové a pre cestovný ruch	6	62,0	10,3	3	69,0	23,0	19	336,2	17,7	9	57,6	6,4	3	7,5	2,5	1	8,0	8,0	41	540,3	13,2	
Cirkevné a náboženské	5	142,8	28,6	5	19,4	3,9	26	113,8	4,4	6	18,8	3,1	12	31,5	2,6	2	3,6	1,8	56	329,9	5,9	
Pre zahraničnú verejnosť	1	6,0	6,0	0	0,0	0,0	2	28,0	14,0	1	10,0	10,0	1	3,0	3,0	0	0,0	0,0	5	47,0	9,4	
Inzertné	26	1 239,1	47,7	26	1 020,0	39,2	41	2 246,5	54,8	6	323,0	53,8	2	72,0	36,0	0	0,0	0,0	101	4 900,6	48,5	
Erotické	0	0,0	0,0	1	70,0	70,0	5	205,0	41,0	1	0,0	0,0	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	7	275,0	39,3	
Ženské	1	210,0	210,0	0	0,0	0,0	7	515,0	73,6	5	196,7	39,3	3	190,0	63,3	1	1,1	1,1	17	1 112,8	65,5	
1. Iné	1	2,0	2,0	3	42,0	14,0	21	292,2	13,9	13	147,8	11,4	7	25,7	3,7	5	636,4	127,3	50	1 146,1	22,9	
Periodiká pre špecifické skupiny čitateľov																						
Odborné	1	8,0	8,0	6	46,5	7,8	53	223,6	4,2	33	97,3	2,9	58	83,4	1,4	12	22,6	1,9	163	481,3	3,0	
Vedecké	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	4	2,2	0,6	24	13,2	0,5	25	11,3	0,5	13	4,5	0,3	66	31,2	0,5	
Profesijných skupín a občianskych združení	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	8	21,8	2,7	0	0,0	0,0	2	3,4	1,7	0	0,0	0,0	10	25,2	2,5	
Podnikové a firemné	5	32,0	6,4	20	66,4	3,3	29	622,7	21,5	10	57,7	5,8	14	1 180,9	84,3	4	23,5	5,9	82	1 983,2	24,2	
Školské	0	0,0	0,0	0	0,0	0,0	1	0,8	0,8	0	0,0	0,0	1	0,3	0,3	2	0,6	0,3	4	1,6	0,4	
2. Iné	2	18,0	9,0	4	4,4	1,1	7	37,0	5,3	2	1,5	0,8	2	1,5	0,8	0	0,0	0,0	17	62,4	3,7	
Spolu	139	3 796,5	27,3	109	2 047,7	18,8	415	6 922,2	16,7	164	1 364,0	8,3	199	1 986,7	10,0	65	737,2	11,3	1 091	16 854,3	15,4	

Vysvetlivky: 1 – počet, 2 – celkový náklad, 3 – priemerný náklad

V najbližšom období u nás predpokladáme najväčší pohyb v segmente regionálnych tlačových médií. Vstup vydavateľského koncernu Verlagsgruppe Passau na naše územie vytvoril konkurenčné prostredie pre všetkých domácich vydavateľov, veľkých i malých, a očakávame, že okrem iných zmien prinesie so sebou aj celkové zvýšenie úrovne regionálnych periodík.

Adresa autorky: PaedDr. Lívia Petránka, Národné centrum mediálnej komunikácie – Odbor informačných služieb, Pionierska 4, 812 46 Bratislava
T + F: 44 37 23 01, e-mail: onid@ncmk.sk

Periodical Press in Slovakia 1997-1999

Lívia Petránka

Keywords: system of the periodical press – developments – typological structure of periodicals

Since second half of 1997, National Centre for Media Communication uses a new typology of the press. This typology is based on UNESCO press statistics, as well as on previous knowledge of the press system in Slovakia. However, the UNESCO press statistics was not applied automatically but with consideration for contemporary print media structure in Slovakia.

The data in tables 1-6 describes the development of the number of press titles in 1989-1999, total and average circulation of all titles in 1997-1999 and other trends. The data shows a considerable increase in the sector of the regional and

local press, which may be seen as a confirmation of the world press trends. For example, in 1997-1999 the regional press was the most developing category of the press. The total circulation of magazines rose to 2 476 900 copies which means increase by 67,1% in two years. At the same times, the number of magazines rose by 10 % and their average circulation more than by 50 %. In 1989-1999, the number of dailies almost doubled but their total circulation dropped by 23,4 % and their average circulation even by 58 %. Changes in ownership of publishing houses brought new conceptions and new newspapers and magazines as well.